

Jenter, kvinner, hiv og aids

Laila Thiis Stang

De fleste vet det ikke, noen snakker om det, få gjør noe med det. Aids begynner å bli feminisert; flere og flere jenter og kvinner lever med hiv, ikke bare internasjonalt, men også her hjemme.

Den internasjonale tendensen er dokumentert av UNAIDS (FNs organ for bekjempelse av hiv) og i Norge av Folkehelsa. Til tross for at tallene det siste året viser at halvparten av hivsmittede er kvinner, er oppmerksomheten oftest viet menn, spesielt her i Europa.

Internasjonale økonomer, politikere og samfunnsvitere blir stadig intervjuet om hvilke verdensproblemer de anser som mest truende for menneskeheten. Alle setter aidsepidemien høyt opp på lista. Virus dreper flere mennesker enn kriger, sult og terrorhandlinger til sammen. Og dette på grunn av manglende medisiner, dårlige hygieniske forhold og svak økonomi og infrastruktur til å forebygge videre spredning i de mest utsatte landene i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Synet på den kvinnelige seksualitet og kvinner som sexobjekt gjør situasjonen spesielt vanskelig i en del av disse landene, der kondombruk nærmest er et ikke-tema.

Det verste med hiv sitter i hodene på de som ikke har det, inkludert sosial- og helsepersonell

Vi vet lite om det å være kvinne og hivpositiv, medisinsk, sosialt og psykologisk. Forskingen har tatt utgangspunkt i menn og deres situasjon. Dog vet vi at kvinner smittes lettere enn menn på grunn av vår fysiologi. Vi vet også at de aller fleste kvinner som er smittet, har fått viruset fra sin faste partner (noen statistikker sier opp mot 80%^[FO]). Det er altså lite promiskuitet ute og går i denne delen av befolkningen. Dette er ukjent for mange, og sier noe om de belastninger kvinnene utsettes for i tillegg til å få en alvorlig diagnose.

Legen Zeda Rosenberg har siden 1985 forsket på teknologi tilpasset kvinnen, spesielt midler som kan forebygge hivsmitte hos kvinner. Hun er sjokkert over hvor lite hennes mannlige kolleger er opptatt av og vet om vagina, hvordan den er bygget opp og fungerer (intervju i bladet POSITIV 3/04).

I utviklingsarbeidet er parolen ofte: sats på kvinnene. De forstår, de vet, de kan, de er ansvarlige og solidariske. Derfor er det gledelig at Rosenberg og hennes kolleger omsider har fått gjennomslag for å satse på å utvikle et produkt spesielt rettet mot å forebygge at kvinner smittes. Hovedmålgruppe er jenter og unge fertile kvinner i land der en mangler infrastruktur og økonomi til å følge opp katastrofen som allerede er der. Mikrobiocider er et naturlig produkt som dreper hiv-viruset, uten å hindre graviditet. Det er et forebyggende alternativ der kvinnen får full kontroll, foreløpig ikke så sikkert som kondom, men selv med en forventet sikkerhet på 70%^[FO] vil det få en enorm effekt globalt og lokalt. Rosenberg arbeider tungt, mangler penger og til helt nylig (fag)politisk støtte. På Verdenskongressen om aids i Bangkok i 2004 ble hun endelig anerkjent. Lykkes Rosenberg og hennes kolleger, kan kvinnen selv ta kontrollen over en viktig del av sin helse uten at mannen blir involvert.

I Norge er stigma det vanskeligste. De omkring 3000 hivpositive risikerer å bli møtt med forforståelser og fordommer. Det er ikke å undres at de fleste hivpositive kvinner i Norge vegrer seg mot å være åpne, til og med overfor sine nærmeste. Den kvinnelige seksualiteten er fortsatt et tabubelagt, komplisert og hett tema i mange norske miljøer.

FaFo-undersøkelsen «Levekår og livskvalitet blant hivpositive» (Rapport 2002/402) løfter fram gruppen «vanlige» heterofile hivpositive kvinner som den delen av befolkningen vi hører minst

fra og vet minst om. Det er flere forklaringer på dette. En av de viktigste tror jeg nettopp er deres «alminnelighet». Den hivpositive kvinne kan være hvem som helst. Hun tilhører ingen spesiell utgruppe, og ønsker anonymitet. Hun er ikke så interessant i pressesammenheng, hvor det kreves at man skal stå fram med fullt navn og bilde, for å gi ansikt til saken.

Å leve med hiv er å leve med en rekke myter knyttet til en diagnose. Mytene er dokumentert blant annet i FaFo-undersøkelsen og i en mindre telefonundersøkelse HivNorge fikk gjennomført i 2003 med målgruppen 15 til 40 år (Barometer, august 2003). Resultatene viser at det verste med hiv sitter i hodene på de som ikke har det, inkludert sosial- og helsepersonell.

Når våre kvinnelige medlemmer møtes, kommer temaer som seksualitet, skyldfølelse, selvfølelse og mestring av livet fort på bordet. Moralen er høy. Man er redd for å smitte en partner, samtidig er behovet for et stabilt liv med kjærlighet og seksualitet påtrengende til stede. Drømmen om «det alminnelige» står sentralt.

Noen har barn, flere blir gravide enten andre liker det eller ikke, og mange ønsker å bli det. Med dagens medisiner og utviklede teknologi for å bli befruktet, uten å bli smittet eller smitte partneren, er det ikke noe problem. Likeledes er det gode medisiner som beskytter barnet under graviditeten og etter fødselen. Problemet er at norske politikere ikke klarer å ta de nødvendige grep for at norske hivpositive menn og kvinner skal få tilgang til teknologien som gjør befruktning sikker. I flere europeiske land, blant annet Danmark, får hivpositive den nødvendige assistanse.

Til slutt: Hvorfor er vi i HivNorge så opptatt av å nå de unge, spesielt jentene, skånet som vi er for smitte i den yngre delen av befolkningen? For oss er det åpenbart at vi må være det:

Vi vet at langt flere unge debuterer tidlig (før fylte 16 år) nå enn i 1991. Jo yngre jenta er, desto mer utsatt er hun fysiologisk sett, vagina er sårbar. Ungdomstiden er en tid for eksperimentering både med egen seksualitet og rusmidler. Tall fra en rekke hold viser at norsk ungdom er den dårligste i klassen i Europa i bruk av kondom. Det kan være et tidsspørsmål før viruset slipper til i den yngre garde. Er det rart vi er bekymret, vi som på nært hold erfarer hva dette betyr?

Vi har alle ansvar for å bidra til at dette ikke skjer. Har du en datter eller en sønn? Kjenner du et ungt menneske? Er du i miljøer der det er viktig å sette det på dagsorden? Snakk om det, åpent, ærlig og uhysterisk!